

ZYGMUNT WOJCIECHOWSKI

27. IV. 1900 — 14. X. 1955

14. října 1955 zemřel v Poznani a 18. října 1955 v uznání celoživotního díla měl státní pohřeb řádný člen polské akademie věd Dr phil. et Mgr iur. Zygmunt Wojciechowski, profesor dějin polského práva na poznaňské universitě, doktor historických věd, předseda Poznaňské společnosti přátel nauk, člen vojvodské národní rady, důstojník a komtur řádu »Polonia restituta« a nositel »Medaille desetiletí lidového Polska«, vedoucí činitel poznaňského kulturního života, dlouholetý přední bojovník o připojení západních zemí k Polsku a v neposlední řadě význačný hlasatel přátelství a spolupráce polsko-československé. Jeho odchod jest velkou ztrátou i pro československou právní historii, neboť prof. Wojciechowski pěstoval s jejími zástupci velmi těsné styky, jejichž výsledky měly vyústit jednak v obohacení historickoprávních prací o jednotlivých slovanských národech pohledy na právní dějiny ostatních slovanských národů, jednak v systematickou přípravu srovnávacích právních dějin slovanských národů.

Původem z rodu selských pachtýřů narodil se akademik Wojciechowski ve Lvově jako syn docenta dějin polské literatury Konstantina Wojciechowského v rodinném prostředí, prosáklém ideami polských povstání z let 1830 a 1863 a polské demokracie. Po skončení středoškolských studií se zapsal na lvovské universitě na historii, ale zároveň studoval i dějiny práva, takže dosáhl jednak doktorátu filosofie, jednak hodnosti magistra práv. Jeho učiteli byli Jan Ptaśnik, Stanisław Zakrzewski a František Bujak; pod jejich vlivem si osvojil dokonalou přípravu monografických prací — avšak proti analytismu učitelů vždy uplatňoval hlediska synthetická. Největší vliv na mladého vědce však měl zakladatel moderní polské právní historie Oswald Balzer a jeho působení zůstal prof. Wojciechowski věren v celém dalším životním díle. Jeho pracovní metoda je pokračováním Balzerovy se všemi jejími přednostmi i určitými nedostatky: dokonalé analytické vyčerpání materiálu je provázeno synthetickým pohledem s vytčením zákonitostí, převážně však povahy statické, nikoli dynamické. Snahou o zdůraznění tohoto vývojového momentu právě v posledních letech svého života prof. Wojciechowski usiloval o vytváření plnějšího historického výkladu, než jak tomu bylo v ryzí škole Balzerově.

Pro mimořádné nadání se už v r. 1925 stal docentem dějin polského práva v Poznani, která jeho zásluhou a zásluhou zároveň tam působícího druhého význačného historika Kazimíra Tymienieckého stanula po smrti představitelů starší generace v čele polského dějepisectví. Jeho přičiněním došlo také právě v Poznani k značnému rozšíření popularizačních přednášek z oboru historie, zejména ve vztahu k problematice dnešních polských západních území. Ve válce spolupracoval prof. Wojciechowski v Krakově s význačným polským linguistou Tadeášem

Lehrem-Splawińským. Po skončení války se vrátil do Poznaň jako děkan právně ekonomické fakulty, již po válečném zničení znovuvybudoval, a posledních deset let jeho života je vyplněno vedle vlastní vědecké práce mimořádně intenzivní prací organizační, kdy zasahuje do kulturního života Poznaň i nově získaných území jako ředitel »Západního ústavu« (Instytut Zachodni) pro studium polských západních zemí a jako tajemník, později předseda Poznaňské společnosti přátel nauk. Při zřízení Polské akademie věd byl jmenován jejím řádným členem.

Shrnutím výsledků životního díla prof. Wojciechowského je jeho práce *Państwo polskie w wiekach średnich. Dzieje ustroju* (1. vyd. Poznaň 1945, 2. rozšířené vyd. Poznaň 1948), jež vyšlo rovněž ve francouzském překladu pod názvem *L'Etat polonais au moyen-âge. Histoire des institutions* (Paris 1949). Ve velkém kolektivním díle »Historia Śląska« (Kraków 1932) napsal Z. Wojciechowski obsáhlou a celou slezskou státoprávní problematiku vyčerpávající pasáž *Ustrój polityczny Śląska do końca XIV w.* Základní význam má jeho monografie o právním postavení polské šlechty *Prawo rycerskie w Polsce przed statutami Kazimierza W.* (Poznaň 1928), jež byla rozšířena a doplněna v německém překladu *Das Ritterrecht in Polen vor den Statuten Kasimirs d. Grossen* (Breslau 1930) a na širší základnu problému feudalismu v Polsku vůbec postavena v rozsáhlém článku *La condition des nobles et le problème de la féodalité en Pologne* v »Revue historique du droit français et étranger, 4. sér.-XVI (Paris 1937). Druhou hlavní monografií prof. Wojciechowského jest *Sądownictwo prawa polskiego w dobie przedimmunitetowej* (Lwów 1930). Jeho hlavní zájem se však soustřeďoval na otázku vzniku polského státu z nižších organizačních útvarů a v tom směru nebude možno nikdy přejít výsledky jeho práce, která celou problematiku ve všech jejích dílčích otázkách otevřela a v mnohých přinesla závěry, jež zůstávají základem všeho dalšího bádání. K pracím na tomto úseku patří *Momenty terytorialne organizacji grodowej w Polsce piastowskiej* (Lwów 1924), *Ze studiów nad organizacją państwa polskiego za Piastów* (Lwów 1924), *Ustrój polityczny ziem polskich w czasach przedpiastowskich* (Pamiętnik historyczno-prawny IV, Lwów 1927), *O ustroju szczepowym ziem polskich* (Slavia occidentalis VII, Poznaň 1928) a d.

Původní školení prof. Wojciechowského jako obecného a nikoli právního historika se projevilo v řadě prací zejména z tohoto počátečního období vývoje polského státu; i když vždy v nich zaujímá stanovisko k otázce státního zřízení a problémům práva, dominuje tu většinou obecně historický výklad. Problémům polsko-německého pohraničí při prvotním rozvoji polského státu věnoval práci *Mieszko I i powstanie państwa polskiego* (Toruń 1936), jež vyšla i anglicky pod názvem *Mieszko I and the rise of the Polish state* (Toruń-Gdynia-London 1936) a práci *Polska nad Wisłą i Odrą w X wieku* (Katowice 1939). Řešení polsko-německých problémů na konci druhé světové války vyvolalo přehled této otázky v díle *Polska-Niemcy, dziesięć wieków zmagania* (Poznaň 1945), jež tvoří i převážnou část kolektivního díla Západního ústavu v Poznani *Poland's place in Europe* (Poznaň-London 1947), jehož byl Z. Wojciechowski zároveň hlavním redaktorem. Proti polsko-německým rozporům podtrhl polsko-československou spolupráci v knize *Polska-Czechy, dziesięć wieków sąsiedztwa* (Katowice-Wrocław 1947). Pruské problematice věnoval prof. Wojciechowski práce *Rozwój terytorialny Prus w stosunku do ziem macierzystych Polski* (Toruń 1933) — anglicky pod názvem *The territorial development of Prussia in relation to the Polish homelands* (Toruń-Gdynia 1936) — a práci *Hold pruski i inne studia historyczne* (Poznaň 1946). Vedle období vzniku polského státu byla zamilovanou dobou prof. Wojciechowského renesance; pro nával práce na nejstarších dějinách však z tohoto úseku napsal jen jednu velkou práci, totiž *Zygmunt Stary (1506—1548)* (Warszawa 1946).

Samotným prof. Wojciechowským ještě zredigovaný výbor jeho třiceti drobných prací vyšel pod názvem *Studia historyczne* již po jeho úmrtí v Poznani v březnu 1956.

Zcela mimořádné jsou zásluhy prof. Wojciechowského na poli organizačním. Jako zásadní stoupenec myšlenky decentralisace vědy, jež v soutěži několika středisek umožňuje skutečný pokrok nauky, byl jedním z nejpřednějších budovatelů Poznane jako polského vědeckého centra prvořadého významu. V Poznani vytvořil svazek kateder dějin práva a jeho semináře znamenaly založení »poznaňské školy právních dějin«, která po smrti Balzerově stanula v čele polské právní historie; z ní vyšli dnešní profesori Sczaniecki, Kaczmarczyk, Matuszewski a Kolańczyk a ředitel kórnického archivu Weymann. Prof. Wojciechowski počal také po druhé světové válce pokračovat v přerušeném vydávání Balzerovy edice *Studia nad historią prawa polskiego* a založil ústřední orgán polské právně historické nauky *Czasopismo prawnohistoryczne*. Za svůj rozvoj vděčí mu i *Poznańskie towarzystwo przyjaciół nauk*, jehož byl nejdříve generálním tajemníkem a posléze předsedou.

Prof. Wojciechowski se systematicky snažil zapojit polskou historickou nauku na jiná než německá centra, pod jejichž vlivem zvláště v dřívější době byla. Proto před druhou světovou válkou i po ní spolupracoval zejména s francouzskými právními historiky (Olivier-Martin); pravidelně zpravoval francouzskou veřejnost o vývoji polské právní historie a francouzsky vyšly také dvě jeho základní práce. Po druhé světové válce navázal prof. Wojciechowski těsnou spoluprací s právní i obecnou historií českou.

Prof. Wojciechowski byl předním představitelem myšlenky polskosti nynějších polských západních území. Již před druhou světovou válkou organizoval síť přednášek o těchto územích a sám v jejich pořadu neúmorně přednášel. Po válce, kdy došlo k uskutečnění toho, co nejdříve postuloval pouze na základě vědeckého výkladu historického vývoje, založil odborné středisko pro veškerou problematiku, týkající se těchto prostorů, poznaňský *Instytut Zachodni*, jehož byl také až do své smrti ředitelem. V rámci ústavu jako tiskový orgán pro otázky západních polských území a sousedících států (Československa a Německa) se z jeho iniciativy stal *Przegląd Zachodni*. Pro informaci západního čtenářstva vyšla z jeho podnětu řada publikací ústavu anglicky a francouzsky.

Jestliže životní dílo prof. Wojciechowského, ať jde o jeho činnost vědeckou, učitelskou nebo organizační, již samo sebou zřetelně ukazuje velikost ztráty, kterou znamená jeho odchod, pocítují ještě větší bolest a zármutek ti, kdo měli šťastnou příležitost se stýkati se zemřelým za jeho života častěji osobně. Prof. Wojciechowski ušlechtilostí povahy a teple lidským přístupem ke všem, kdo ho obklopovali, patřil k těm osobnostem, jež nejen jako učitelé, nýbrž zároveň i jako lidé dovedou naplňovat život všech, s nimiž je poji společná cesta. A tak nejen dílem, nýbrž i nejlidštějšími složkami své osoby zůstává Zygmunt Wojciechowski nadále ve vzpomínkách všech, kdo ho znali, měli jej rádi a hluboce si ho vážili.

Vladimír Procházka